

problematicky. K tomu je kniha I. Hodovského a S. Hubíka nejen kvalifikovaným poučením, ale i potřebným vybídnutím a podnětem.

Miroslav Foret

Vaněk M. a kol.: Psychologie sportu. Rozbor psychických složek sportovního výkonu
Praha, Olympia 1984, 202 s.

Na rozdíl od sociologie sportu, která si u nás zatím jen s obtížemi vytváří profesionální a publikační zázemí svého rozvoje, má psychologie sportu již dlouhou tradici a solidní profesionální zázemí. Svědčí o tom i nová publikace nakladatelství Olympia autorského kolektivu pracovníků Fakulty tělesné výchovy a sportu v Praze, zaměřená na rozbor psychických souvislostí sportovního výkonu. Publikace navazuje na předcházející učebnici *Psychologie sportu* přibližně téhož kolektivu(1), nicméně představuje novou kvalitu svým akcentem na problémy výkonnosti a výkonu. Toto zaměření činí publikaci mimořádně zajímavou i pro sociology, neboť rozbor výkonnosti a jejích sociálních korelátů i důsledků představuje jeden ze základních úkolů sociologického zkoumání a má i své makrosociální souvislosti. Sport funguje z tohoto hlediska jako určitý model obecnější problematiky, model o to zajímavější, že výsledky lidské činnosti jsou zde do značné míry objektivně měřitelné a mezinárodně srovnatelné.

Publikace shrnuje příspěvky různorodě orientované, přičemž se nepodařilo je sjednotit natolik, aby výsledný produkt působil jednotlým, systematickým a z hlediska extenze zkoumaných problémů exhaustivním dojmem. Publikace zahrnuje celkem sedm kapitol:

- *Psychologie a sport* (M. Vaněk)
- *Psychologické předpoklady utváření sportovního výkonu* (A. Rychtecký)
- *Vývoj osobnosti ve sportu* (V. Hošek)
- *Psychologie výkonnosti* (M. Vaněk)
- *Mentální hygienické aspekty sportu* (V. Hošek)
- *Sportovní výkon z hlediska sociální psychologie* (P. Slepíčka)
- *Role trenéra* (B. Svoboda),

přičemž těžiště publikace je nesporně v kapitolách I—V. Příspěvky se pohybují v obecné poloze a záměrně se nedotýkají specifických problémů spojených s jednotlivými sportovními disciplínami. Zahrnují problematiku z oblasti teorie učení, psychohygieny i sociální psychologie, přičemž některé příspěvky (např. kapitola VI.) se pohybují spíše v rovině výkladu základních pojmů sociální psychologie (např. pojem role, status, sociometrie apod.), jiné (kapitola VII.) bazírují spíše na meritorním výkladu zjištěných faktů. Zbývající pak jsou spíše učebnicovým výkladem, ilustrovaným příklady z praxe. Publikace je doplněna nepřiliš rozsáhlou literaturou (především sovětské a naší provenience) a četnými ilustrativními grafy a tabulkami. Příjemným zpestřením textu jsou doprovodné černobílé fotografie. Na druhé straně poněkud rušivě působí nejednotnost v odkazech na literaturu a místy i nesoulad mezi citovanými a do seznamu literatury zařazenými tituly. Sociologicky orientované publikace nejsou prakticky využity, byť text pochopitelně obsahuje řadu témat, která jsou na hranicích psychologie a sociologie a jsou též sociologicky zpracována (např. problém malých skupin, řízení na mikro- i mezoúrovni, otázky životního cyklu a volného času apod.).

Publikace je uvedena krátkou charakteristikou vzájemných vazeb mezi sportem a psychologii (M. Vaněk) a obsahuje i nepřiliš rozsáhlý úvod do dějin psychologie sportu. Cenný je exkurs do dějin sovětské psychologie sportu, která se začíná rozvíjet již ve dvacátých letech a v současné době představuje jedno z hlavních světových center psychologického výzkumu sportu. Autor konstatuje, že již po první světové válce se začal prosazovat trend postupného pronikání psychologie do sportu, především jako součást přípravy trenérů a kaučů. Masový zájem o psychologickou problematiku pak nastal především po druhé světové válce, kdy výrazně vzrostla náročnost a zejména kvantita tréninkových dávek u vrcholových sportovců, což se projevilo často pocitů přetřénovanosti, emocionální přesytenosti a psychické

(1) Vaněk, M. — Hošek, V. — Rychtecký, A. — Slepíčka, P.: *Psychologie sportu*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1980 (reedice 1984).

Vaněk, M. — Hošek, V. — Man, F.: *Formování výkonové motivace*. Praha, Univerzita Karlova 1982.

únavy. To vyvolalo požadavek „syntetického a neškolského“ (s. 8) psychologického přístupu ke sportu, tréninku i soutěžení a akcelerovalo rozvoj psychologie sportu jako vědní disciplíny. Nicméně praktické využití získaných poznatků je dosud poměrně malé, přestože psychika sportovce a zejména emoce jsou pokládány za dosud „ještě nedotčený zdroj výkonnosti“ (s. 10).

Pro sociologickou analýzu sportu i sociologii vědy je zajímavý závěr, že v současné době se dostává „do určitého mesouladu i dosud převažující humánní zaměření sportovní psychologie s výkonnostním a technokratickým zaměřením sportu“ (s. 11), které se projevuje zejména tím, že problémy výkonnosti jsou řešeny „intenzivním a konkrétně vymezeným tréninkem, výchova se však často provádí jen postulativně“ (tamtéž).

A. Rychtecký zajímavým a poutavým způsobem analyzuje v další kapitole psychoprofesiografické přístupy ke sportovním činnostem, zabývá se výběrem sportovních talentů a problémy spojenými s osvojováním sportovních dovedností. Koncepce výkladu je založena na typologii sportů, vytvořené na přelomu šedesátých a sedmdesátých let Kodýmem, bohužel však ne zcela důsledně, neboť úvahy v dalších kapitolách nejsou podle jednotlivých typů sportu specifikovány. Kapitola přináší řadu zajímavých dílčích poznatků (např. o tom, v kterých letech lze adekvátním způsobem stanovit schopnosti pro určitý typ sportu, o procesu selekce talentů a vzájemných relacích mezi biologicky danými schopnostmi či předpoklady a možnostmi sociální stimulace k výkonu apod.).

Autor konstatuje, že proces přípravy a výběru sportovce je dnes již vysoce specializovanou činností, při níž se stále více prosazují prvky cílevědomé regulace. Spontánní výběr a příklon k určitému sportu ze strany zájemců o sport (obvyklé dosud v SSSR či USA) je stále více odsouván do pozadí. Z masy zájemců o sport se vrcholovému sportu může věnovat jen nepatrná část, proto v některých sportovních vyspělých zemích se již dnes „vysoká výkonnost vrcholových sportovců neopírá o širokou základnu, ale provádějí se přesné výběry pro jednotlivé druhy sportů (NDR). Každému výběru předchází v podstatě nábor vhodných zájemců, mezi nimiž se pak pečlivě vybírá... Z pedagogického hlediska je tento způsob výhodný... nevýhodou je snížení přirozené konkurence, poněvadž vyřazení jednotlivci mohou výkonnostně ohrozit vybrané jednotlivce s výbornými podmínkami jen s obtížemi“ (s. 34–35). Díky nasazení moderních vědeckých metod výběru sportovních talentů (které jsou ovšem teprve v začátcích) se tak postupně mění vazby mezi masovým a výkonnostním a především vrcholovým sportem; masový, převážně rekreačně realizovaný sport pak není ani tak základnou vrcholového sportu jako samostatným kulturním fenoménem, kterému je — dodejme — třeba věnovat svébytnou pozornost a poměřovat jej podle poněkud odlišných kritérií, než jsou kritéria přípravy pro vrcholový sport.

Průnik vědeckých forem řízení a formování sportovní výkonnosti současně mění i zaběhané formy interakce mezi sportovcem a trenérem. V. Hošek, autor kapitoly *Mentálně hygienické aspekty sportu*, plaiduje pro takový vztah mezi trenérem a sportovcem, který by vycházel z přání sportovce a akcentoval by především svébytné možnosti růstu jeho osobnosti, tvořivosti a sociálních cílů. Staví jej do protikladu k reglementujícímu přístupu, v němž — v intencích taylorismu — je sportovec autoritativním vedením a pomocí systému odměn a trestů modelován do podoby odpovídající nejlépe záměrům trenéra (počítajícího dosud i s tělesnými tresty a rafinovaným vytvářením strachu). Tento protiklad mezi trenérem—zahradníkem a trenérem—sochařem, jak je poeticky označuje, má ovšem své meze, neboť koneckonců sport je sociálně ekonomickou činností a podléhá tudíž také určitým objektivizovaným kritériím posuzování. Možnosti trenéra „vést si jako zahradník“ jsou tak vždy limitovány tím, že svěřenci musí podat výkon a být svým způsobem úspěšní. -

Zájmy sportovce a jeho aspirace se však ani zdaleka nemusejí krýt se společensky aprobovanými kritérii výkonu. Závodník si může klást pouze průměrné a nikoli špičkové cíle, akcentovat ve sportovní činnosti i jiné než ryze sportovní hodnoty (nejenom materiální, ale i sociální a sociálně psychické). To vše klade určité otázky nad touto koncepcí, přesto však je správné, že v celé publikaci se jako červená nit vine snaha varovat širokou a zejména zainteresovanou veřejnost před zjednodušenými pohledy na problém sportovní výkonnosti. I za bouřlivého rozvoje věd o sportu zůstává koneckonců sportovní výkon především věcí jednotlivce, jeho vůle a ochoty podřídit se těžkému a náročnému sportovnímu tréninku.

V téže kapitole je představa o formování sportovního výkonu dotažena až do polohy cílové motivace k výkonu a ke sportu vůbec. Autor rozlišuje dvě základní pojetí řízení ve sportu, korespondující s výše uvedenou typologií trenérů na trenéry-

zahradníky a trenéry-sochaře. Jedno se opírá především o systém materiálních stimulů a trestů, mezi něž i ve sportu patří „především finanční odměna, jiné materiální výhody a zahraniční zájezdy“, popřípadě, zvažujeme-li kategorii sankcí a trestů „strach ze ztráty výhod, vyřazení z elity, pokuta apod.“ (s. 133), druhé spočívá ve využití motivačních pobídek ve vlastním slova smyslu. Jde především o zabudování „vnitřního pohonu sportovce“, který vyplývá ze spontaneity provádění sportovních činností a herního zábavního charakteru sportu.

Koncepci autora nepochybně více odpovídá druhá psychologicky podložená koncepce motivace k výkonu, která poskytuje sportovci „možnost vlastního růstu... rozvoje osobnosti... pocitu ovládnutí situace... musí být zdrojem radosti a uspokojení“ (s. 134). Současně však podotýká, že „vnitřní spontaneita... může pod vlivem nepříznivých mentálně hygienických okolností vrcholového sportu rychle mizet“, což obvykle vede trenéry (mimo jiných aspektů, mezi něž třeba zahrnout i strach ze ztráty prestiže trenérů) k tomu, že aplikují autoritářské a vnější pobídkové systémy tak, jak o tom již bylo hovořeno výše. Oprávněně zdůrazňuje, že aplikace vnějších systémů pobídky k výkonu je sice krátkodobě účinná, ale dlouhodobě nevede k cíli, neboť vzniká situace podobná jako při „užívání návykových drog — člověk potřebuje stále více pro dosažení téhož efektu“ (s. 133). I když lze říci, že autor problém poněkud dramatizuje — pro motivaci k výkonu je třeba, jak to vyplývá i z poznatků sociologie a psychologie práce, kombinace vnější stimulace a vnitřní motivace — akcent na rozvoj partnerských vztahů mezi sportovcem a trenérem a seberealizační momenty sportu je nepochybně plně oprávněný.

Kapitola věnovaná psychohygienickým aspektům sportu patří k nejpozoruhodnější částem recenzované monografie. Nejenom tím, že jako jediná si všímá i otázek masového a rekreačního sportu, ale především proto, že nastoluje problémy, které jsou z hlediska sociologie mimořádně zajímavé. Ze všech kapitol publikace například nejvýrazněji exponuje problém vztahů mezi sportem a způsobem života. Zdůrazňuje, že zapojení do systému vrcholového (a částečně i výkonnostního) sportu je spojeno s podstatnou změnou celého rytmu života, přičemž nároky na podřízení celku života sportu stále stoupají. V současné době dokonce řada odborníků doporučuje myšlenku permanentního soustředění vybraných závodníků do výcvikových středisek, což ovšem naráží na řadu psychických bariér. Již po 14 dnech soustředění se totiž u sportovců projevuje izolační syndrom, projevující se depresivností, podrážděností a občasnou apatií, narušením emotivních vztahů mezi sportovci, stesky po rodině apod. Trvale narušené tempo práce a života sportovců, které vyžaduje neustálé přepojování pozornosti, nedostatek hodnotných životních prožitků a vyrovnávání se se situacemi, které přes vnější blahobytný způsob života vedou k neuspokojení estetických, etických a logických potřeb pokládá za zdroj psychických obtíží (přes 50% sportovců špičkové úrovně projevilo alespoň jednu neurotické reakce) ostatně i sovětský psycholog a sociolog Gissen.

Stále více se ukazuje, že vysoký sportovní výkon je do značné míry závislý na celkové optimalizaci otázek spojených se životním způsobem.

Autor v této souvislosti zdůrazňuje především otázku efektivního odpočinku, který je — jak se v práci naznačuje — složitým psychologickým, sociálním, erotickým a farmakologickým problémem. Stále více začíná platit pravidlo, že „špičkovým sportovcem může být jen ten, kdo umí a má možnost efektivně odpočívat (s. 128).

Tyto poznatky by neměly uniknout pozornosti našich psychologů i sociologů práce. Mimo jiné též proto, že přestože ve sportu se dosud ne vždy dobře daří plně respektovat v potřebné míře pravidla duševní hygieny, v průměru jsou zřejmě zvažovány více než v oblasti práce. Na psychickou regeneraci organismu, o jejíž péči se ve sportu začíná stále intenzivněji dbát (viz např. projekty sovětských „zálu vostanovlenija“, v nichž sportovec absolvuje po tréninku regenerační proceduru skládající se z barevné hudby, autorelaxace a dýchání ionizovaného vzduchu s vyšším obsahem kyslíku) je zatím v organizaci pracovního procesu pamatováno jen minimálně, a to i u prací, kde se vyžaduje vysoký stupeň nejen fyzického, ale i duševního výkonu.

Ve všech kapitolách publikace můžeme nalézt dostatek příkladů, z nichž vyplývá, že sportovní výkon není jen somatickou a individuálně psychickou záležitostí, ale má své pevné sociální souvislosti, z nichž vyplývají jak stimuly, tak bariéry sportovního výkonu. Ostatně i sám závod (zápas či hodnocený sportovní výkon), v němž je třeba sportovní výkon demonstrovat a společensky aprobovat je svébytnou sociální situací, která se svým průběhem a zátěžovými mechanismy odlišuje od běžného tréninku nebo rekreačního sportování. M. Vaněk v kapitole *Psychologie výkonnosti* proto oprávněně poukazuje na skutečnost, že návyky získané z tréninku často nejsou mnoho platné v podmínkách vlastní soutěže. Konstatuje: „učíme

sportovce běhat, skákat, hrát míčem, lyžovat apod., avšak neučíme jej při tréninku soutěžit v běhu, skoku, odbíjení, slalomu“ (s. 99). Jako určité řešení tohoto problému připomíná svůj dřívější návrh (z počátku šedesátých let) modelovaného tréninku, který by pomocí přizpůsobení tréninkových podmínek a navozováním různých psychologických situací a tenzí vlastních soutěží, co nejvíce simuloval vlastní sportovní soutěž.

Úvahy o sociální determinovanosti sportu jsou nejpřesvědčivěji vyjádřeny v kapitole III. *Vývoj osobnosti ve sportu* (V. Hošek), kde se konstatuje: „Zdá se, že to, co hledaly generace sportovních psychologů, totiž osobnostní odlišnosti sportovců a nesportovců vůbec, není nic jiného než odlišnost sportovní role sportovce od sociální role nesportujícího občana adekvátního věku“ (s. 82). Specifikuje tuto obecnou formulaci řadou příkladů a vymezuje — dosti zjednodušeně — i očekávání, které k roli sportovce patří. — Od sportovce se podle něho více méně očekává, že se „chce zlepšovat, že bude neustále soutěžit, že je zcestovalý, sportovně a módně oblečený, že dodržuje určitý model tréninku, regenerace a výživy, že se rád „honi“ a zájmy má zúžené na sportovní problematiku. V pojmu role — podle V. Hoška — je obsažen i ten moment, že sportovec ví, co se od něho jako od sportovce očekává, a tudíž svou sportovní roli i přiměřeným způsobem hraje. Ke sportovní roli patří i dodržování sportovních obyčejů, norem, zvyků a tabu“ (s. 82).

V této formulaci se, obdobně jako v celé knize projevuje fakt, že sport zde není analyzován ze svého historického a kulturologického aspektu, ale do značné míry abstraktně, prismatem dnes převládajících představ o sportu. Avšak i to do značné míry zjednodušeně, neboť lze těžko předpokládat, že ohraničenost zájmů na oblast sportu je jak celospolečenským ideálem (to jistě ne), tak sportovců a sportovních příznivců vůbec. Zkušenosti totiž ukazují, že zájem sportovní veřejnosti upoutávají většinou ti sportovci, kteří jsou výraznými osobnostmi a tuto svoji vlastnost dokáží promítnout i do sportovního výkonu.

Potlačení kulturně historického aspektu sportovních aktivit se ostatně projevuje i v samotném přístupu ke sportovnímu výkonu, který je chápán sice jako určitý druh sociálního chování (s. 136), avšak v podstatě je redukován na elementární aspekty spojené s kvantitativními charakteristikami činnosti sportovce. Ve skutečnosti však samotný výkon ve sportu není tak jednoduchou záležitostí a má i své (můžeme-li to tak říci) mimosportovní, především sociokulturní aspekty. Právě proto, že sportovní výkon je společensky komunikován a posuzován, nestačí obvykle ryze sportovní hodnoty k tomu, aby se sportovec, nebo dokonce určitý sport, prosadil do vědomí lidí a dosáhl vysokého hodnocení. V řadě sportů dokonce dosažení určitého sportovního mistrovství (stolní tenis, odbíjení) vytvořilo takový model sportovní činnosti, který ztrácí na zajímavosti a přitažlivosti, a vede — podobně jako například v kopané — k úvahám o změně pravidel. V řadě funkčně mobilizujících, popřípadě sensoricko-koncentračních sportů (skok do výšky, vzpírání) vstupuje do hodnocení výkonu i řada vnějších aspektů — dramatická závažnost závodu, schopnost závodníka zpřítomnit divákům svůj zápas se sebou samým, vnitřní drama koncentrace sil i vůle po vítězství, radost z vítězství i svůj vlastní model vztahu k soupeření, k soupeřům apod. Sport v sobě nepochybně nese i momenty dramatu a je proto posuzován i měřítky estetickými apod. Pochopitelně nejvíce v těch sportech, které „balancují“ na hranicích mezi vlastním sportem a uměním (krasobruslení, umělecká gymnastika, některé části jezdeckého sportu a cyklistiky) nebo v nichž vazba na společenský život je neobyčejně úzká (golf, jezdectví, tenis apod.). Není cílem recenze tento náročný problém detailně konkretizovat, je však zřejmé, že právě v této oblasti by propojení sportovní psychologie, historie a sociologie mohlo přinést řadu užitečných výsledků.

Poměrně jednostranný akcent na problematiku výkonu se ostatně promítá do jeho koncepce ještě z jednoho hlediska. Sportovní výkon je totiž chápán jako svým způsobem závislá proměnná, nikoli však jako prvek, který sám o sobě implikuje určité sociální chování. To se dosti výrazně projevuje především v kapitole šesté, kde například rozbor relací mezi sportovci a sportovními diváky (a úloha sportovního výkonu v této souvislosti) nepřesahuje rámec povšechné informace, často jen terminologické povahy (např. vymezení pojmů dav, sportovní publikum apod.). Přitom právě tyto otázky v dnešní době jsou dosti důležité vzhledem ke stále narůstající agresivitě soudobého sportu na jedné straně (zejména u her, jakými jsou lední hokej, popřípadě fotbal, ale i házená), na druhé straně pak v souvislosti s tím, že sportovní utkání se dnes pro řadu sportovních přívrženců stává záležitostí pro vybití vlastní agresivity. Těmto otázkám se proto z praktických důvodů věnuje řada sportovních psychologů i sociologů — připomeňme v této souvislosti např. souhrnný referát anglické sociální psychologky Gladys Engel Lang na Mezinárodním sociologic-

kém kongresu ve Varně — a je škoda, že publikace v tomto směru není obsahově bohatší.

Bohužel, kapitola věnovaná sociálně psychologickým aspektům sportovní činnosti je vůbec na meritorní poznatky hodně skoupá, což je tím méně pochopitelné, že autor publikoval v nedávné době zajímavou původní monografii *Sociální interakce ve sportovní činnosti* (2) a je autorem i dalších zajímavých sociálně psychologických výzkumů.

Závěrečná kapitola práce je věnována systematickému výkladu otázek spojených s trenérskou prací. Je zajímavé, že typologie trenérů, s níž se v práci pracuje, se nekryje (a ani přímo nenavazuje) na přístupy, které rozpracovával v předcházejících kapitolách V. Hošek, ale přidržuje se tradičnějších přístupů, rozlišujících trenéry v zásadě na ty, kteří akcentují ve své práci předmětnou látku (tedy v tomto případě učí své svěřence především sportovním dovednostem) a ty, kteří se zabývají i osobnostními stránkami svých svěřenců a sociálními souvislostmi výkonu, popřípadě se odvolává na detailnější sociálně psychologické typologie (např. z hlediska typu vůdcovství).

Studie přináší řadu zajímavých informací, bohužel ani zde autor nevyužil některých sociologických výzkumů, které byly výzkumu sportovních činností věnovány (viz např. výzkumy Nekoly a dalších).

Celkově lze publikaci přivítat jako zajímavou syntézu dosavadních poznatků z psychologie sportovní výkonnosti a lze si jen přát, aby byla stimulem též pro prohloubení vzájemné spolupráce mezi psychologem a sociologem sportu. Ukazuje na řadu mezer v dosavadním výzkumu psychologie i sociologie sportu, které bude třeba postupně zaplňovat. Jde například o takové problémy, jakými jsou: dlouhodobé dopady sportovní činnosti na strukturu osobnosti, zájmů i schopností a potřeb, relace mezi veřejným míněním (a v něm obsaženými hodnotami a normami) a sportovním výkonem, úloha hromadných sdělovacích prostředků (zejména televize) ve znění vnímání sportovního výkonu apod.

Jiří Linhart

L. I. Uvarova: Nauka kak proizvoditel'naja sila obščestva (společnosti)

Moskva, Nauka 1982, 167 s.

Strategickou linií hospodářského rozvoje naší socialistické společnosti v současných podmínkách je orientace na všestranné zvyšování intenzity a efektivnosti společenské výroby a národního hospodářství jako celku. Za zdroje intenzifikace jsou všeobecně považovány: vědeckotechnický rozvoj jako první a základní zdroj zvyšování společenské produktivity práce: zdokonalování plánovitého řízení národního hospodářství, což je nejenom zdrojem, ale v současné době i nezbytnou podmínkou zefektivnění celého národního hospodářství; zvyšování aktivity a tvůrčí iniciativy pracujících mas, kde se projevují především přednosti socialistické společnosti, v níž je každý program rozvoje věcí všeho lidu a bez aktivní účasti pracujících mas se stává mrtvou literou.

Klíčový význam vědeckotechnického rozvoje v současné etapě upevňování společenské výroby rozvinuté socialistické společnosti staví do středu pozornosti otázky optimálního zapojování a využívání vědy při řešení všech praktických úkolů rozvoje národního hospodářství a společnosti jako celku. V této souvislosti se objevuje řada dílčích otázek, jako například řízení vědy, prognózování vědeckotechnického rozvoje, spojování vědy s výrobou, zákonitosti fungování a tvorby vědy aj. Složitost a vzájemná provázanost všech stránek uvedených otázek vede k nutnosti řešit řadu komplexních problémů. Jedním ze základních, jehož osvětlení a řešení může nejlépe napomoci procesu spojování teorie a praxe, je problém přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu.

V díle *Věda jako výrobní síla společnosti* sovětská badatelka L. I. Uvarovová analyzuje historii a současnost formování vědy jako výrobní síly. Tento historický proces je určován souhrnem ekonomických, technických, vědeckých a sociálních faktorů. První část práce, nazvaná *Formování vědy jako výrobní síly* (asi třetina celkového rozsahu práce), je členěna do kapitol 1. Koncepce výzkumu; 2. Předpoklady vzniku nové výrobní síly; 3. První historická forma projevu nové výrobní síly.

Druhá část práce, *Věda — výrobní síla socialistické společnosti* (více než polovina